

Др Драгана ПЕТРОВИЋ*

Институт за упоредно право, Београд

ДОИ:10.5937/bezbednost1802067P

УДК: 323.28-051.81

Прегледни научни рад

Примљен: 5.7.2018. године

Датум прихватања: 2.10.2018. године

О узроцима бомбашког тероризма - екстремна гледишта¹

Апстракт: Рат, ова јединствена и највећа грешка у људском карактеру је започео моткама и камењем, прерастао у рат експлозивима, ескалирао у ваздушном простору, „виуо“ се у свемир, да би се опет вратио на земљу у облику бомби на људским телима. И док се трага за новим ефикаснијим методама у борби са овом мрачном страном људског понашања, управо са циљем да се демистификује мотивација и стратегија, открију слабости и методи да се он порази, у стварном свету он и даље опстаје као „неразмрсиво клупко насиља и смрти хиљаде недужних“. Притиснути ужасав. претњом, која долази од самоуб. тероризма, пажњу концентришемо управо на објашњавање ове врсте терор. Деловања. У том смислу, за потребе изабране теме (због актуелности, изузетне суровости и штета које производи), из широке скале разноврсних питања која овде искрсавају, аутор анализира одлучујуће факторе који детерминишу понашање бомбаша самоубице. Међутим, наглашава он, у одређеним случајевима и неки други, посредни услови могу испровоцирати баш таква понашања. Осветљава се, делом, и коришћење жена-самоубица у терорист. нападима као нови феномен у модерној историји тероризма. Посебно је представљен начин рада у припреми и извођењу самоубилачких напада, чиме се на крају, како истиче аутор, пружа „грађа“ за сложенији поглед на улогу самоубилачког тероризма и померање тежишта од постојећег концепта ка конституисању

---

* E-mail: d. petrovic@iup.rs

¹ Рад је резултат истраживања на пројекту Српско и европско право – упоређивање и усаглашавање (179031), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја РС, а реализује Институт за упоредно право Универзитета у Београду.

другачијег, ефикаснијег оквира за решење овог масовног и моћног проблема нашег доба.

Кључне речи: *бомбаши самоубице, узроци, „свети ратници“ или убице, жене – бомбаши самоубице.*

Увод

Последњих година се пред нашим очима одвија жесток сукоб старих и нових актера историје и то све жешће, разорније, све смртоносније. Тај сукоб и њиме изазване промене протежу се у целом луку – од нових облика дехуманизације, од свог орвелијанског лика до другачијих, хуманијих форми живота, до нових принципа на којима се модерно друштво утемељује. У том и таквом контрасту потпуно различите тенденције огромне снаге боре се за превагу. Резултат (с обзиром на улог) је живот у опасном и несигурном свету, свету раздирућих противречја и претеће неизвесности.

Свака држава треба да тражи властиту комбинацију за ослонац на истински позитивну традицију и стваралачки потенцијал. То треба да диктира темпо и правац развоја једног друштва.

У супротном, све остало би се сматрало пуком имитацијом једне цивилизације... све остало би довело до поништавања свих других. До властитог самоуништења.

Од „сналажења“ у тим великим изазовима зависи да ли ће се овај свет наћи у слепој улици, изложен опасностима назадовања и разарања или ће, пак, напредовати у правцу прогресивне, срећније будућности. Нажалост, као да се део човечанства одлучио за овај први пут. А на том путу стална, потенцијална опасност у којој државе поседују силу и средства (технологију) разарања, на том путу упадљиве ирационалности, агресивности, масовне деструкције, уживање у спектаклима насиља.

Спектаклима насиља?! Локално? Национално? Регионално? Међународно?

Агресивни потенцијал који добија свој највиши израз у ратовима и терористичким актима може овај свет да доведе „до краја“. Неугасива жеђ за моћи која својим утицајем формира изразити индивидуализам, крајњу равнодушност, индиферентност за друга бића. То је критична тачка кроз коју се секу сложене и веома разуђене структуре овог друштва, место где се укрштају верске, националне, етничке,

социјалне, ... разлике и интереси. Ту се већ назире питање које ћемо ми истражити и овде коментарисати.

Дакле, ако из оптике искључимо све друге облике насиља, остаје нам размишљање о самоубилачком тероризму, захватањем, на овом месту, само једног аспекта проблема који се појављује у много ликова, али из перспективе промењених ситуација, нових захтева и конфликта интереса.

Подстицајни фактори у злочиначком понашању бомбаша самоубице

У разматрањима која следе у основи су питања: ко су ти људи који су спремни да жртвују своје животе и шта их наводи на то? У којој мери је њихово понашање условљено одговарајућим разлозима? Да ли сви они у подједнакој мери утичу на акције бомбаша самоубице? Која је врста особа склона самоубилачком тероризму? Ко су, уствари, самоубице – људи инструментализовани да убију и да буду убијени? Зашто се ово догађа? А зашто не?

Одмах на почетку пажњу привлачи чињеница да је због своје изузетно комплексне природе, али и изражене софистицираности појединачно изведених самоубилачких акција, врло тешко доћи до јасног и прецизног одговора на било које питање које се отвара у вези са овом врстом тероризма. Наравно, такав је случај и сада. То је и разлог што се овај својеврсни проблем непрекидно разматра и изнова нуде различита објашњења. Дакле, трагање по овим питањима оставиће нас без дефинитивног одговора и овде. Али покушајмо, ипак, синтетизовањем на основу онога чиме располажемо да изађемо из овог „зачараног круга“. У том правцу послужићемо се одређеним резултатима до којих се дошло проучавањем самоубилачких напада који су изведени до данас (Бејрут).

Када разматрамо ово питање, полази се од две врсте околности које (са варијабилним степеном утицаја) могу да утичу да се постане бомбаш-самоубица. У првој групи су они услови или околности који директно усмеравају човеково понашање у правцу извођења самоубилачког напада. Они представљају непосредну инспирацију за такво деловање, односно његову непосредну покретачку снагу, еквивалент злочиначког деловања.² Међутим, у одређеним случајевима и неки

² Мора се приметити да су неки фактори у већој мери присутни код жена самоубица.

други, посредни услови, могу испровоцирати баш таква понашања терористе самоубице. Реч је, наиме, о факторима који „само“ доприносе да се реализује одређена самоубилачка акција.

Из овакве опште позиције у ланцу фактора из прве категорије издвајамо одлучујуће:

1. веровање у живот после смрти или вера у неки облик постојања након смрти. Ова веровања су поткрепљена стварним изјавама бомбаша самоубица или се могу доста веродостојно извући из контекста усредсређености на религију у појединим културама;³
2. стања окупираности и пресије коју је наметнула нека страна културна, етничка и религиозна група праћена осећањем безнађа и понижења;⁴
3. национални фанатизам или лојалност некој организацији који карактерише љубав и тотална преданост организацији или нацији на рачун других нација (Schweizer, 2002:611-628);⁵
4. сексуалност (Kegley, 2003:213-215);⁶

---

³ Та веровања су део Хинду, исламске, хришћанске и Хибру религије. У јапанској Шинто религији верује се да преминули настављају да живе после смрти као полубогови.

⁴ Ово се односи на Палестинце, Чечене, Курде, Тамиле и био је нарочито подстицајни фактор у светим ратовима, цихадима у XVIII и XIX веку.

⁵ Северна Кореја представља савршени пример националистичког фанатизма без присуства религијских убеђења, мада је мало вероватно да би Северна Кореја уопште признала да међу њеним становницима постоје религиозна веровања. Према изворима националне тајне службе Јужне Кореје, војска Северне Кореје врши редовну обуку и припрему кандидата за самоубилачке нападе. Већина група које су повезане са терористичким организацијама су уствари делови избегличких група које су искусиле расељавање и чезну да се врате у своју домовину. Све ове групе о којима говоримо деле осећање да представљају дијаспору, мада се овај термин првобитно односио на искуства расељених Јевреја пре настанка данашњег Израела.

⁶ Муслимански бомбаша самоубице очекују и радују се да се након смрти нађу у рају окружени са 72 девице, док жене самоубице уживају у помисли да им младићи који су само умотани у пешкире масирају тела ароматичним уљима. Сексуално репресивна природа муслиманског фундаментализма и резултирајуће сексуалне спутаности су јасно манифестоване у бизарним акцијама неких самоубица 9. септембра 2001. Мухамед Ата (محمد عطا) је захтевао да ниједна жена не сме да додирне његово тело након смрти, или да присуствује његовој сахрани и да мушкарци који перу његово тело морају да носе рукавице. Други нападачи из исте групе су у својим собама покривали слике оскудно обучених девојака, док би буквално балавили гледајући девојке у бикинију на оближњим базенима. Нападачи су користили услуге проститутки и егзотичних играчица док су истовремено презирали декадентно западно друштво. Панков (Pankow) сматра да самоубице нису мамиле обећане чари девица јер су могли

5. наивност – већина бомбаша самоубица су млади и не размишљају на објективан начин о реалности која их окружује и о коначности коју смрт доноси, тако да се њима лакше манипулише (што их чини добрим потенцијалним кандидатима);
6. мржња према циљној групи;
7. религијски фанатизам – веровање у мучеништво и његова глорификација;⁷
8. интензивна индоктринација или тзв. испирање мозга од стране терористичких организација. Мада терористичке организације немају проблема да регрутују бомбаше самоубице, регрутовани кандидати се ипак подвргавају интензивним физичким и психичким припремама које у случају палестинских самоубица укључују и екстензивну религиозну индоктринацију и раздвајање мушких од женских кандидата и пријатеља да би се избегла могућност да евентуално промене мишљење. Таква индоктринација је лакша када су религиозна уверења компатибилна са циљевима организације, нарочито код палестинских терористичких организација.⁸
9. коришћење дрога или других супстанци које делују на психу бомбаша и чине га пријемчивијим за сугестије, одважнијим и лакшим за контролу.⁹

лако да дођу до услуга искуснијих жена и да исламско виђење раја представља *визију дугорочног пубертета*. Њему је, међутим, промакло да су нападачи већ искусили и задовољили своје еротске потребе, укључујући и коришћење проститутки. Мада нисмо били у могућности да пронађемо било какве информације какви су на делу са проституткама, оне би нам вероватно потврдиле да се ради о мушкарцима са одређеним сексуалним адекватностима/ неадекватностима што би представљало драгоцен материјал за истраживања неког сексолога. Руен Корел (Reuen Korel), новинар који пише за часопис *Израели Инсајдер* (Israeli Insider), ставља нагласак на сексуалну конотацију наводећи као пример да се један од нападача радосно раскопчао и конобарици из ресторана пре детонације показао експлозив и голе груди.

⁷ Мучеништво се глорификује не само међу муслиманима, већ и хришћанима и Јеврејима. Подржавање мучеништва је данас постало врло популарно међу Палестинцима, а та популарност се шири и међу школском палестинском и тамилском децом.

⁸ Ови самоубилачки напади тешко да би били изведени од стране верника уколико би такви напади били осуђивани од стране свештенства и других утицајних религиозних вођа. И док неки одбацују важност религије, реторички процес регрутовања бомбаша самоубица који примењују организације, као што је нпр. Хамас или Исламски Цихад, без сумње указује да је религија подстицајни фактор за самоубице да лакше и успешније изведу ове нападе.

⁹ Постоје неке сугестије да су такве супстанце коришћене код регрутовања бомбаша самоубица, али је ипак мало стварних доказа за то. Метафорички гледано, међутим,

Други узроци или посредни фактори који условљавају акције терориста самоубица

- Спољна подршка – Све главне организације које су укључене у самоубилачке нападе (које смо помињали у претходном делу текста) добијају помоћ и подршку страних влада и знатне донације од истомишљеника. Неке исламске добровољне организације су идентификоване као донатори Хамаса (حماس) и Исламског Цихада (الجهاد الإسلامي) који шаљу своје прилоге преко интернета (Hoffman, 1999:17).¹⁰
- Младост – Скоро сви бомбашаи самоубице су млади, а то важи и за чланове терористичких организација.
- Злоупотреба деце (Kegley, 2003:214).¹¹
- Неједнакост полова – Самоубилачки напади су један од метода да жене постигну равноправност са мушкарцима у друштву у коме они

религија би се свакако могла сматрати *опијумом* у складу са концептом Карла Маркса да је *Religion ist das Opium des Volkes* (1844).

¹⁰ Председник Реган је 1983. „случајно“ изнео државну тајну о 1000 самоубилачких бомбаша које Иран припрема за Средњи Исток, посебно Либан. Према поузданим информацијама, припадници Ал Каиде су се посебно обучавали да користе хемијско и биолошко оружје и експлозиве, а добијали су упутства за отмице авиона од припадника тајне службе бивше Источне Немачке пре њеног уједињења. Бивши члан специјалне јединице војске СССР-а је помагао Осаму бин Ладена (أسامة بن لادن) и његову терористичку организацију. Иронично је што су баш Израелци ти који су снабдели тамилске побуњенике опремом и обучавали их за технике самоубил. закуцавања, саботаже бродова и минирање докова. Израел је такође зарађивао новац обучавајући спец. јединице војске *Синхалеза* (*Sinhalesa people*) како да одговоре на тактике тамилских тигрова, па су се у једном тренутку обе групе нашле у израелској бази за обуку, а да нису знале за присуство друге.

¹¹ Џоан Лакхар (Joan Lachkar) је у часопису *Journal of Psychohistory* идентификовала постојање одређеног броја нерешених питања едиповог комплекса, срамоте, одрицања очинства и колективне граничне личности као основа изразитог конфликта у Исламу. Лојд де Моус (Loyd de Mause) указује на карактер женомрзаца у фундаменталистичком друштву и злостављање девојчица у породицама. Као последица, ове девојчице касније не могу да буду идеалне мајке, преносећи своје незадовољство и беду на своју децу. Деца расту тако што потискују своја лична задовољства, себичне жеље и релативну слободу, да би на крају пројектовали своја ускраћивања кроз терористичке нападе. Нападима на друге уствари они рефлектују своје сопствене недостатке.

доминирају и који контролишу (индијско и муслиманско).¹² – Неуспеси у личном животу.¹³

Скот Атран (Scott Atran), антрополог са института „Жан Никод“ (Jean Nicod Institut) у Паризу и америчког Универ. Мичиген у Ен Арбору (Michigan, En Arbor), тврди да бомбаши самоуб. нису лудаци, ни умно поремећене особе, нити пате од самоубилачког синдрома, већ су индоктриниране особе испраног мозга. Уверен да је реч о манипулацијама њихових вођа који знају како да њихове урођене емоције претворе у инстинкте, Атран упозорава да је већина бомбаша самоуб. веома интелигентна и солидно образована, (Schweizer, 2002:611-628)¹⁴, због чега се не може тврдити да се на жртвовање одлучују из очајања.¹⁵ Ове манипулације делују као каква омама која се не може избећи. Инструктори за овај облик „специјалног ратовања“, психолози, стручњаци за „прање мозга“, ... – сви они добро знају како да руинирају сваку критичност код терориста самоуб., да спрече рад њиховог ума и воље. Примена специфичних психолошких техника обликује њихово уверење „као да их држи челичним стегама“; вође организација су покретачи „иза завесе“ њиховог деструктивног и аутодеструктивног потенцијала, они их одржавају и подржавају у одлуци да жртвују свој живот.

Оваква линија интерпретације ставља акценат на психолошки профил, на слику бомбаша-самоубица као усамљених, ирационалних фанатика против којих се није могуће борити. У томе је и њихова снага, њихова необузdana моћ. Њихова истинска слабост је та што су ништа више него обични „пиони“, инструмент у рукама вођа великих терористичких мрежа који од оваквих акција очекују опипљиву добит за организацију користећи ту врсту шокантне стратегије (Sprinzak, 2016:611-628). Тај унутрашњи садржај је управо битан јер се на основу њега једино може да опише и објасни ово својеврсно стање људске

¹² У старијим хришћанским заједницама мучеништво је за жене представљало могућност да побегну од патријархалне контроле којој су биле подвргнуте.

¹³ Самоубилачки напади могу бити и одговор на незнање настало као резултат неуспеха у личном животу. Може да буде повезано и са сексуалношћу. Изјаве које су дале две жене самоубице пре одласка у мисију су показале да им је недостајала способност да истраже своју сексуалност.

¹⁴ Према *Albrechtu, Etzolddu* и *Schuhu*, бомбаши самоубице нису поремећене особе. Они су чак веома интелигентне особе са израженим осећањем дужности и обавезе.

¹⁵ Вид. о томе: <http://arhiva.glas-javnosti.co.zu/arhiva/2003/03/17/srpski/TO3031602.shtml>, доступан 11. 8. 2014.

активности. Идући овим путем, тј. тумачећи проблем односа терористичке организације, односно вође овакве формације и бомбаша-самоубица, израелски психолози и социолози су израдили психолошки профил палестинског бомбаша на следећи начин: сами нападачи – самоубице најчешће, супротно очекивањима, нису добровољци, већ се бирају међу преданим студентима исламских средина обојених фундаментализмом. Обично су неожењени, пореклом из сиромашних средина, између 18 и 27 година. Темељну позадину за спремност на такав чин чини верски фанатизам, понекад праћен жељом за личном осветом због смрти неке блиске особе (Pinjo, 2015). У том смислу је и тврдња да „у сваком случају саможртвовања увек има лична прича трагедије и трауме.“... „Особа која изврши самоубиство јесте особа која бежи од живота, а то је исламом забрањено. Саможртвовањем се, међутим не бежи од живота – он ствара будућност за своју децу.“... Најефикаснији инструмент за доношење штете са најмање губитака јесте ова техника која се заснива на шехадету (Pinjo). Таквом акцијом саможртвовања стиче право да уђе „у Џенет (جاننيت) и да се ослободи од свих мука и патњи овог света“ објашњава други вођа Хамаса, Муса Еви Мерзули ((في ميرزولي)).

Пошто у центар наше пажње стављамо разматрање психолошког профила терористе – самоубице, идемо трагом својеврсног објашњења, у основи, три најзаступљенија типа. Овим ћемо обавезно учинити још једну напомену и тиме омеђити суштину нашег будућег излагања – психолошки профили бомбаша самоубица јасно показују да се ови разликују колико и мотиви из којих се боре.

I Палестински исламски дихад и Хамас користе шехиде у борби против непријатеља Израела. Врло често у тумачењу термина шехид постоји извесна двосмисленост и противречност. Издвајамо Боз Ганорово (בוג גור) (директор израелског Међународног инс. за борбу против тероризма) одређење у коме се каже да су шехиди (الشهداء) углавном мушкарци, верници, неожењени, средњег образовања, незапослени, стари између 18 и 27 година. Већина од њих је изгубила своје рођаке или пријатеље. Занимљиво је поменути како се шехиди (супротно очекивањима) не јављају добровољно, већ их „препознају“, „откривају и препоручују њихови вероучитељи“. Тада започиње процес „испирања мозга“, индоктринације и менталне манипулације, као и војне обуке. Оваквом самоубици, шехиду је загарантовано место у Џенету, а његовој породици одговарајући друштвени углед, тј. одређене почасте, али и велике суме новца (Sprinzak, 2016:611-628).

II Тамилски Црни тигрови¹⁶ по много чему „до одређене мере“ могу да се уврсте категоријално у исти тип бомбаша-самоубица као и палестински шехиди. То значи да су, слично шехидима, и припадници Црних тигрова млади, незапослени и неожењени. Међутим, из овог указивања са почетка, произлазе многоструке особености у конкретном остваривању самоубилачких напада ослободилачких тигрова Тамил Елама (*Liberation Tigers of Tamil Eelam*), које их управо и разликују од ових првих. Полази се од тога да ови „нису обучени да постану тек људске бомбе“. Долазе из најбољих борбених јединица са узорном војничком каријером. Тим поводом, Роан Гунаратне (*Rohan Gunaratne*) са Универзитета Сент Ејдрјуз (*Saint Andrews*) наводи да је ЛТТЕ у потпуности интегрисао самоубилачке јединице у секуларну националистичку армију, за чије регрутовање није неопходно постојање верске компоненте. Као и други војници ЛТТЕ-а, припад. ових одреда су одрастали у културном миљеу који глорификује жртвовање и слави многобројне мртве хероје. Процес регрутације је веома тежак и компликован – пролазе само најспособнији и најоданији војници. Иако су обучени, тј. посебно припремљени да извршавају првенствено самоуб. нападе у стилу камиказа, за некима од њих ће се посегнути и онда када треба да се изврше компликоване диверзантске операције које не подразумевају чин саможртвовања (Sprinzak, 2016:611-628).

III У последњих двадесетак година самоубилачки напади су постали једна од најчешћих тактика Курдистанске радничке партије (*Partiya Karkerên Kurdistanê*) која се бори за независну курдистанску државу на југоистоку Турске. На основу расположивих информација о терористима бомбашима-самоубицама у овој држави, само у периоду од 1995. до 1999. петнаест особа је извршило самоубилачке нападе у име Курдистанске радничке партије – од тога су једанаест извршилаца биле младе жене самоубице. Интересантно је приметити да су ове девојке по правилу имале између 17 и 27 година, биле су без занимања, потицале из веома сиромашних средина, у већини случајева изгубиле су блиске рођаке у борби против Турске. У овом погледу, типичан бомбаш-самоубица је веома млад, ниског социоекономског порекла, имао је трауматично искуство у детињству. Али, не обликују

---

¹⁶ Да се подсетимо, Црни тигрови су самоубилачки батаљони Ослободилачких тигрова тамилског Еслама, који од 1976. године води оружани сукоб против Владе Шри Ланке, са циљем да се успостави независна тамилска држава.

само ови фактори понашање једног курдистанског бомбаша-самоубице. Права слика о њима, односно њиховој мотивацији може да се добије тек уколико се узму у обзир још два битна момента: прво, реч је о безрезервној оданости лидеру Курдистанске радничке па Абдулаху Оцалану (Abdulah Ocalan) и друго, ради се о значајном друштвеном престижу које су жене – терористи стицале својим жртвовањем. Као што се зна, животом у изузетном традиционалном (читај дискриминисаном) друштву, разапета између модерног карактера изазова са којима се суочава и инсистирања на томе да њен одговор узме облик равноправног учешћа у супротстављању хегемонистичкој држави, ова жена-самоубица на такав начин превазилази сва ограничења свог пола. Коришћење женских бомбаша Курдистанска радничка партија сматра логистички нужним, јер је њих лакше опремити за ову врсту операције, значајно смањујући упадљивост и ризик да самоубилачка акција буде откривена. У том контексту, пажњу привлачи део аргументације једног од заробљених чланова Курдистанске радничке партије у којој се наводи, поред осталог, да су самоубилачке акције и један од начина „рашчишћавања редова“ од жена (Sprinzak, 2016:611-628).¹⁷

Прецизна експликација ове проблематике и покушај да се захвати у „корен“ овог феномена даје нам право објашњење мотивације код самоубица-бомбаша. Све време је, при томе, реч да су неке од самоубилачких група мотивисане религијом, религиозно-етничким национализмом или етничким национализмом. Ал Каидина ((القاعدة)) религиозна филозофија предвиђа промену територијалних граница. Хамас ((حماس)) ПИЈ (Palestinian Islamic Jihad) и Хезболах ((حزب الله)) су првенствено религијске групе, али су такође вођене етно-национализмом. БКИ (Babbar Khalsa International) је једина не-исламска религиозна група. Док су Тамилски тигрови и Курдистанска радничка партија руковођени етно-национализмом, Курдистанска радничка партија се „храни“ марксистичко-лењинистичком идеологијом. Мотивација самоубица припадника Хамаса, ПИЈ-а и Хезболаха је првенствено Ислам. Мотивација самоубилачких бомбаша из Тамилских тигрова и Курдистанске радничке партије је тамилски, тј. курдски национализам.

У зависности од политичког окружења и актуелних и потенцијалних донатора, нова идеолошка оријентација се може уградити у

---

¹⁷ Управо према речима једног од заробљених припадника Курдистанске радничке партије, самоубилачке мисије су начин чишћења редова, јер жене нису увек могле да прате мушкарце кроз стеновите пределе на југу Турске.

групу, у њен „генетски код“. Са завршетком Хладног рата већина група напушта марксизам, лењинизам и маоизам, и „баца се у загрљај“ етно-националистичким и религиозним идеологијама.

Четири дана након бомбашких напада 11.9. на САД, Арнолд Хотигер (Arnold Hottiger) је написао да је мржња екстремистичких исламских група према Америци више везана за друштвена и политичка таласања која САД изазивају у муслиман. земљама, него за религију.¹⁸

Један чланак Данијела Пипеса (Daniel Pipes) из часописа *Национални интереси* (National Interest) из 1986. одбацује религиозни фанатизам као кључну компоненту самоубилачких напада и повезује га са саможртвовањем војника у ратовима који су се водили на западу, а који нису имали ништа са религиозним убеђењима.

Петнаест година касније у извештајима медија, укључујући и интервјуе које су самоубице дале пре одласка у мисију и поруке које су за собом оставили, све је сигурније да ови напади ипак имају значајну религијску компоненту. Милнер (Millner) пише да су ове особе убеђене да ће одмах отићи у рај где ће бити слављени због својих акција и Боз Ганор из израелског Института за антитероризам сматра да религијски фанатизам чини самоубилачке нападе изузетно атрактивним. Не постоје проблеми да се пронађу експерти за ову тему. Али проблем је што се они сви не слажу око круцијалне ствари – мотивације и данашњег стања, а које не мора да буду слично будућем стању. У октобру 2000. године један извештај британске издавачке куће специјализоване за војне, ваздухопловне и транспортне теме (Jane's Information Group) о самоубилачком тероризму наводи да су Мосад ((מסד), израелска обавештајна служба, и Схинбет, (שב"ח) државна безбедност Израела, били врло ефикасни у контроли Хамаса и палестинског Исламског Цихада елиминишући њихове кључне оперативце и лидере и да су значајно допринели њиховом слабљењу елиминисањем њихових војних и политичких вођа.¹⁹

¹⁸ Америка је непријатељ јер пружа једнострану подршку Израелу и јер је сама себи доделила улогу светског полицајца. Када муслимани искусе безнађе, свакодневно понижавање и беду, није чудо да такви услови обезбеђују погодно тле за самоубилачке нападе против Израела и САД. Насупрот томе, Џорџ Шмид (Georg Schmid) тврди да палестински или арапски самоубилачки напади имају значајну религијску димензију.

¹⁹ У извештају Jane's Information Group је још закључено да ће Хамас постати легитимна политичка организација (*Самоубилачки тероризам: глобална претња*). С обзиром на данашње стање, овај извештај је био претерано оптимистичан.

Жене бомбаши самоубице

Док истраживања стављају акценат на религиозну компоненту самоубилачких напада на Средњем Истоку (доступни истраживачки материјал показује да индоктринација и мотиви који се базирају на вери играју централну улогу у готово свим самоубилачким нападима у Израелу), изгледа да ислам није био кључни фактор у свим самоуб. нападима које су извеле жене током израелске и америчке окупације Бејрута средином 80-их година прошлог века. То што не постоје јасне индикације религиозности код бомбаша-самоубица, међутим, не служи као доказ да религија није играла никакву улогу. Чињеница да су жене самоубице у Либану биле хришћанке се надовезује на логичну мисао да су веровале у живот после смрти. Кључно питање које остаје је да ли би се оне тако радо укључиле у нападе да нису веровале у живот после смрти, а не да ли је религиозни фанатизам изазвао ове нападе.

Пружајући шири оквир за разумевање, на одговарајућим местима у претходним анализама је помињано коришћење жена-самоубица у терористичким нападима.²⁰ Данас се коришћење жена самоубица сматра посебном и веома забрињавајућом фазом у развоју тероризма. То је нов феномен у модерној историји тероризма.

Сиријска организација СНП је ангаж. шест жена у покушају да отера Израел из Либана 1985, а 1/3 свих тамилских бомбаша самоубица су биле жене. Према изворима руске обавеш. службе, жене се, такође, тренутно обучавају за самоубилачке нападе против руске војске у Чеченији.

Израел се суочава са таласом самоубилачких бомбашких напада које врше Палестинци, а који су почели још 1993. и од тада настављају да ескалирају (од септембра 2000. до октобра 2001. извршено је 37 бомбашких напада где су самоубице били мушкарци. До 29. јуна 2002. још 17 бомбашких напада су извели мушкарци – бројка до које се дошло из новинарских или интернет чланака. Још четири бомбашка напада су извршиле жене, а две су спречене пре него што су стигле да изврше мисију. Једну од тих жена, двадесетједногодишњу Дерен Абу Аишех (دارين أبو عيشة) Хамас је прво одбио као бомбаша самоубицу јер у то време се веровало да у ту сврху не треба користити

---

²⁰ Но, ми се овде нећемо детаљније бавити овом тематиком, јер она захтева да буде предмет посебног разматрања.

жене. Она се затим обратила организацији Ал-Акса бригада мученика (ك تاذ ب شهداء الاق صى) која је очигледно имала мање скрупула.

Постоје нека ограничења која опредељују ангажовање женских самоубилачких бомбаша. Проучавање група које су руковођене религиозном идеологијом открива да је ислам ограничио могућност коришћења жена у самоубилачким акцијама. Па ипак, пет бомбашких напада у Либану су извеле жене. И мада је ПИЈ првобитно планирала да користи жену самоубицу за бомбашки напад на резиденцију израелског премијера у Јерусалиму, операција је осујећена. У Шри Ланки жене су до сада извеле око 30% свих бомбашких напада. Још већи проценат жена је ангажован у самоубилачким операцијама ван ратних подручја, јер се ту захтева пажљива инфилтрација, прикривеност и обмањивање. Жена самоубица је извела терористички напад и усмртила Рацива Гандија (Rajiv Gandhi) у Индији. Већину самоубилачких напада у Турској су извеле жене. Многобројни су разлози зашто се жене бирају за извођење ових акција. Прво, оне су мање сумњиве. Друго, у конзервативним друштвима Средњег Истока и Јужне Азије није уобичајено да се жене претресају. Треће, жене могу да се преруше као труднице, а да испод одеће носе експлозивне направе (Jane's Information Group).

Важно је приметити да су жене, баш као и мушкарци бомбашки самоубице, припремљене да прихвате смрт као неизбежни крајњи производ њиховог напада или путем религијске индоктринације или националистичког убеђења који вредност особе као појединца ставља испод опстанка те организације или државе, или оба. С обзиром на релативно потчињен положај жена у муслиманском друштву, где је правда одређена одредбама исламског права, прави шок је представљало када је 31. јануара 2002. палестинска жена Вафа Идриз (وفاء إدريس) разнела себе у центру Јерусалима усмртивши једног Израелца уз велики број рањених. Мада је прича оквирна и непотпуна и није сасвим јасно да ли је она стварно детонирала бомбу намерно, или је сама пре времена експлодирала, или активирала даљинским управљачем, она се сматра првом женом бомбашким самоубицом у Израелу.

Један египатски исламски свештеник је похвалио први женски самоубилачки напад у Израелу и инсистирао да Цихад, или свети рат, не прави разлику између мушкараца и жена и да је самоубилачки напад у божјим очима чин самоодбране. Док исламска религијска доктрина спомиње само мушкарце као мученике и њихово награђивање рајским животом после смрти, одбрана дома и религије се сматра као

дужност свих жена и деце. Дакле, и жена може да доспе у рај након таквог једног светог чина.

Проучавање стања као претпоставка деловања

Иако мере које се предузимају у борби са самоубилачким тероризмом „хватају“ само неку од његових разарајућих тенденција, ипак оне пружају „грађу“ за сложенији поглед на положај и улогу самоубилачког тероризма, и „одскочна су даска“ за претварање, померање тежишта од постојећег концепта ка конституисању другачијег, ефикаснијег оквира за решење овог масовног и моћног (у негативном смислу) проблема нашег доба.

Дакле, само из те перспективе рељефно се показује и важност оваквог приступа у супротстављању самоубилачком тероризму.

У том смислу, полазиште мора да представља својеврсно међусобно повезивање две врсте стратегија. Акценат је на две „комплементарне политичке и оперативне стратегије“ (Sprinzak, 625).

1. Прво, са организацијом која посеже за самоубилачким тероризмом треба поступати као са организацијом а не као са групом индивидуално окупљених криминалаца, и сваки напад на њу мора се носити са организац. структуром и политичким, културним, верским, социјалним контекстима у којима те структуре успевају. Кроз сузбијање овакве врсте тероризма мора се непрестано имати на уму да организације које спроводе самоубилачки тероризам уживају подршку своје заједнице (државе донатори). Са свим својим особеностима и уз читав низ питања која се у вези са тим постављају, предлаже се примена међународних политичких и економских санкција против држава из којих тероризам долази, комбиновањем са дипломатским притиском.

Са друге стране, у питању су терористи-самоубице, особе спремне да игноришу оно што ће се њима самима догодити. Они верују у идеју зла и ризикују свој живот због те идеје. Зато, политичка борба против бомбаша-самоубица мора увек бити потпомогнута снажним оперативним притиском. Највећу пажњу треба посветити вођама оваких организација, заповедницима, официрима који регрутују и обучавају убице и планирају нападе. У том смислу се предлаже стварање ефикасних доушничких мрежа, стално праћење могућих сарадника и интензивна сарадња међународних обавештајних служби.

2. Добро заштићени циљеви, односно физичка заштита потенцијалних циљева је друга важна врста стратегије у борби против самоубилачког тероризма. Подизање бетонских зидова, тј. барикаде, стражари, пси – све то може у значајној мери да смањи број самоубилачких напада, односно да пружи, чак повећа осећај сигурности код обичних грађана (Sprinzak, 625-628).

3. Упозоравајући да се можда баш овде срећемо са најспорнијим питањима, с разлогом издвајамо следеће:

У својој борби против тероризма, тадашњи министар унутрашњих послова Русије, Борис Гризлов (Борис Грызлов), је, по угледу на неке одредбе закона САД, изјавио да се и *Законик о кривичном поступку* у Русији мора променити како би се омогућило задржавање у притвору осумњичених за тероризам до 30 дана, при чему се у то време не мора званично подићи оптужница. Заговорници грађанских права упозоравају да би усвајање, односно примена таквог амандмана отворила врата драстичном кршењу људских права, што је слично изражавањима протеста који су се јавили у САД када је у Вашингтону усвојен тзв. *Патриотски закон* након 11. 9. 2001. Сваки покушај да се промени (пооштри) *Законик о кривичном поступку* да би се учинило извесно напредовање, тј. побољшање у истрази, свакако би довео до злоупотреба права осумњичених без икаквих граница или контроле – изјавила је Ана Неистат (Ана Нејстат), представник Организације за заштиту људских права (Human Rights Watch) у Русији. У том смислу, да би то поткрепили, они наводе да су недавна истраживања ове организације открила да се већина кршења људских права, укључујући и физичка малтретирања и исказе под принудом, дешавају у кратком времену након хапшења осумњичених, када је ограничен приступ адвокату. По важећем руском *Законику о кривичном поступку* који је усвојен у јулу 2005, осумњичени може да буде задржан само 48 сати без подизања оптужбе. Притвор се може потом продужити још три дана али уз судско решење.

Према америчком *Патриотском закону* осумњичени се у притвору могу задржати неограничени временски период, а иследницима се дају велика овлашћења, нпр. да користе најсавременије електронске уређаје за прислушкивање, неограничена овлашћења у вршењу претрага и сл. Такође им је доступан и приступ широком опсегу информација, укључујући и поверљиве информације финансијске природе. Овај амерички закон је важио до октобра 2005.

Гризлов није рекао да ли његов предлог закона представља само привремену меру. Он је изјавио да су терористички напади директно повезани са активностима организованог криминала и да полиција не располаже адекватним ресурсима у борби против тероризма. Он је, даље, предложио да се именује и специјални истражитељ за сваку криминалну групу који би био лично одговоран за контролисање активности у ислеђивању. Занимљиво је поменути да је полиција у то време у Русији истражила активности оних криминалних група које контролишу око 20-50 највећих пословних корпорација и које или имају своје људе у управним одборима ових компанија, или директно добијају део оствареног профита компаније. Према подацима Министарства унутрашњих послова, криминалне групе су извршиле преко 89 кривичних дела само у тој години, од којих је 43 извршено у централној федералној области која обухвата Москву и московску регију. Полиција тврди да је успешно решила 48 случајева широм земље и 16 у централној федералној регији.

Москва се први пут суочила са бомбашима самоубицама у октобру 2005. када су чеченски побуњеници (њих 41), укључујући и жене које су биле опасане експлозивом, заробили 800 људи у позоришту Дубровка. Међутим, специјалне снаге су употребиле гас да успавају побуњенике пре него што су они стигли да детонирају експлозив.

Закључак

Терориста је у основи социопата, тј. он или она не осећају кривицу за убијање или повређивање недужних цивила или припадника сигурносних снага. Тешко је дефинисати профил једног терористе, јер се они међусобно веома разликују по својим профилима и вредностима у односу на своје циљеве и културе из којих долазе. Већина теорија посматра терористе као појединце са јасним и карактеристичним особинама. Пресек руралних и урбаних терористичких герилских група показује да су то углавном нежењени мушкарци између 22-24 године старости, универзитетског образовања. Жене терористи су више окренуте пружању подршке него оперативној улози. Без обзира да ли су се тероризму окренули као студенти или касније, велики број њих је још на универзитету индоктриниран анархистичким или марксистичким идеологијама. Физички су веома спремни, интелигентни, имају одређени ниво образовања, али већином нису завршили школовање, и деца су образованих родитеља који припадају средњој класи. Терористи

живе у свету фантазија и у почетним фазама се може рећи да воде рат из фантазије, а на крају почињу да верују у своју сопствену пропаганду. Они имају жељу да промовишу промене претњом или коришћењем насиља као резултат фрустрације – осећају да ниједним другим начином неће постићи циљ (оружје симболише силу и терористи га „мазе и пазе“ као кућног љубимца). Циљ терориста је да привуку пажњу публике на своје циљеве, да испровоцирају реакцију владе у намери да подрију њихово поверење у јавности, као и да промовишу страх и атмосферу алармантности. Терориста извршава акције као резултат фрустрација, осећајући да је употреба оружја најбољи начин да се пренесе порука. Он функционише на начин на који појединац функционише под стресом.

Литература

1. Juergensmeyer, M., (2000). *Terror on the Mind of God*, University of California Press.
2. Kegley, W. Charles Jr., (2003). *The Characteristics, Causes, and Controls of The New Global Terrorism: An Introduction*, The New Global Terrorism, characteristics, Causes, Controls, Prentice Hall, New Jersey.
3. Pinjo, E., (2015). *Islamski terorizam*, vid. <http://www.mm.cp.ba/printart123.html>, доступан 14. 12. 2015.
4. Sederberg, P. C., (2003). *Global Terrorism: Problems of Challenge and Response*, The New Global Terrorism, Characteristics Causes, Controls, Prentice Hall, New Jersey.
5. Spindlov, R. J., Simonsen, E. C., (2013). *Terrorism Today*, Prentice Hall, New Jersey.
6. Sprinzak, E., (2016). *Samoubilački terorizam, Razumni fanatici*, <http://www.bhdani.com/arhiva/223/t22313.shtml>, доступан 17. 1. 2016.
7. Suicide terrorism: a global threat Jane's Intelligence Review, http://www.janes.com/security/international_security/news/ussol/sir001020_1_n.shtml
8. Suicide terrorism: a global threat Jane's Intelligence Review, http://web1.epnet.com/delivery.asp?tb=1&_ug=dbs+0%2C2%C5+fic+13+In+en-us+sid, доступан 14. 12. 2015.
9. Schweizer, H. O., (2002). *Female Suicide bombers: What do we know or should know about them, Terrorism, Organized Crime, and Extremism, Policing in Central and Eastern Europe: Deviance, Violence, and Victimization*, Collage of Police and Security Studies, Slovenia.

10. Stevens, M., (2003). *History and Forms of Terrorism and Counterterrorism Measures*, *Journal of Sociology*, no 1.
11. Todd, P., Block, J., (2003) *Global Intelligence*, Zed Books, London, 2003.
12. Howell, L. D., (2003). *Is The New Global Terrorism a Clash of Civilizations? Evaluating Terrorism' Multiple Sources*, *The New Global Terrorism*, Prentice Hall, New Jersey.
13. Haberfeld, R. M., (2009). *A New Understanding of Terrorism: Case Studies, Trajectories and Lessons Learned*, NY: Springer, New York.
14. Haberfeld, R. M., King, F. J., Lieberman, A. C., (2009). *Terrorism Within Comparative International Context The Counter-Terrorism Response and Preparedness*, Springer-Verlag New York.
15. Held, D., (2003). *Bringing International Law Bear on the Control of the New Terrorism in the Global Age*, *The New Global Terrorism*, Prentice Hall, New Jersey.
16. Hoffman, B., (1999). *One approach to the Analysis of Terrorism*, Rand, Santa Monica.
17. Combs, C. C., (2012). *Terrorism in the Twenty-First Century*, 7th Edition, Prentice Hall, New Jersey.
18. Whittaker, D., (2003). *The Terrorism reader* – second Edition, Routledge, New York.

Causes of Terrorist Bomb Attacks - an Extreme Point of View

Abstract: *Although traditionally it was believed that this is the problem of the Middle East and South Asia regions, the danger and threat of suicide terrorism have been spreading all over the world. It is very difficult for the international community to find the way out from the "blind alley" it has been wondering about for such a long time crucified between the recognition that this type of terrorists' acts has acquired the form of an epidemic and the reactions which, frankly, do not yield any (or very bad) results, therefore falling into depression and frustration due to accumulating challenges, not able (and not ready) to face them in an adequate manner. Although they claim to have launched a resolute campaign against this form of terrorism, it is obvious that suicide terrorists have survived it. The range of potential targets has widened, the number of casualties increased, the imagination in designing the methods of the execution of these operations multiplied, but the strategies and tactics for the prevention of and fighting against this huge problem do not appear to represent an obstacle for further*

progression of this dramatic phenomenon. On the contrary, it seems as if the world "rewards its rebellious children".

Key words: *suicide bombers, causes, "holy warriors" or killers, women suicide bombers.*